

Vijesti, 20.6.2015. (Podgorica)

"Nacionalizam je jedan oblik luđačke košulje"

I inače je svojstvo ljudi sklonih nacionalnim mitovima da se intelektualno kreću na stupnju predmodernog doba. Problem je što im država omogućava da svoje zaostale svjetonazore mogu nesmetano usađivati u buduće generacije

AUTOR: [Ksenija Rakočević](#)

Snježana Kordić je diplomirala na Osječkom sveučilištu, gdje je i započela svoju naučnu karijeru. Magistrirala je i doktorirala u Zagrebu, a habilitirala u Njemačkoj, nakon čega petnaestak godina predaje u više njemačkih gradova. Učestvovala je na brojnim konferencijama, simpozijumima i kongresima u svijetu.

Autorka je više od 150 lingvističkih radova, kao i nekoliko knjiga koje se bave jezičkom problematikom. Posljednja objavljena knjiga Jezik i nacionalizam uzdrmla je naše prostore, otkrivajući manipulisanje jezikom zarad potpirivanja balkanskih nacionalizama.

S obzirom na to da je prošlo pet godina od kada je izašla Vaša knjiga Jezik i nacionalizam, koja je demaskirala nacionalizam u jeziku i jezičkoj politici u državama nakon raspada Jugoslavije, posmatrajući sa distance, da li je nacionalizma manje ili više?

- Knjiga, zatim pozitivne reakcije na nju u medijima od strane brojnih intelektualaca i preko četrdeset intervjua koje sam povodom knjige do današnjeg dana dala utjecali su da je nacionalizam na planu jezika izgubio neograničenu moć koju je donedavno imao. Širem krugu ljudi je osviješteno da zahtjevi purista nemaju osnove u lingvistici, pa se više usuđuju odupirati jezičnom nasilju znajući da lingvistika stoji uz njih, a ne na strani purista. Također i donedavno nezamisliva tvrdnja da se radi o varijacijama istog jezika sada se sve češće može čuti.

Često se o nacionalnom identitetu govori kao o važnom elementu za razvoj naših država. No, nije li baš suprotno? Može li se konstanto isticanje nacionalne pripadnosti tumačiti kao primitivizam i anahronost, nerazvijenost?

- Naravno, nacionalizam je glavni problem koji koči razvoj na raznim planovima. A koliko će obični ljudi toga biti svjesni, ovisi o umijeću nacionalista na vlasti da ih izmanipuliraju. Eto, Hitler je uspio ideologiju nacionalsocijalizma pomoću medijske propagande predočiti kao nešto moderno, što mu je još dodatno povećalo broj pristalica. A u samoj ideologiji su se često pozivali na mitsku prošlost, što je suprotno modernosti, ali nacionalizam je uvijek prepun kontradikcija. Zato istraživači navode da nacionalizam uzrokuje psihičke smetnje i opisuju ga kao jedan oblik luđačke košulje.

Jezičke politike u državama nastalim nakon raspada Jugoslavije nerijetko su težile vještačkom i prisilnom jezičkom udaljavanju. Koliko su zapravo iskoristili jezik kao moćno manipulativno sredstvo za raspirivanje balkanskih nacionalizama?

- Lansirali su niz lažnih tvrdnji o jeziku i tako raspirivali nacionalizam, npr. da druga nacija ugrožava naš jezik, a time i postojanje čitavog naroda, da nameće jezik, onečišćuje jezik, da je ukrala od nas jezik... Nije takav pogled nastao spontano u narodu, nego se nacionalizmom uvijek ciljano upravlja odozgo. Kako kaže njemački povjesničar Holm Sundhaussen, „bez upravljanja odozgo iscrpi se snaga nacionalizma u ponekad nasilnim, najčešće kratkoročnim akcijama koje prije ili poslije jednostavno presahnu. Tek zajednička igra manipulacije odozgo i nesigurnosti u bazi daje nacionalizmu njegovu neuračunljivu eksplozivnu snagu. Političari, intelektualci i novinari su njegovi stvarni protagonisti“.

Koliko su stvarne, a koliko se prenaglašavaju jezičke razlike i ne radi li se zapravo o policentričnom jeziku, sa četiri naziva?

- Postoje jezične razlike, ali one su čak manje nego između varijanata drugih policentričnih jezika, npr. između njemačkog u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj, ili između engleskog u Velikoj Britaniji, SAD-u, Australiji i Kanadi. Prema svim sociolingvističkim kriterijima radi se

u našem slučaju o jednom policentričnom standardnom jeziku kojim govore različiti narodi, i on zato ima četiri nacionalne standardne varijante. I najnormalnija stvar je da svaka varijanta ima svoje normativne priručnike i da oni sadrže jezične oblike koje koristi većina govornika te varijante.

Jezička situacija u Crnoj Gori i dalje je haotična i neriješena. Jotovanu verziju, koja je nametnuta institucijama, većina prosvjetnih radnika, kao i naučnih djelatnika odbija da koristi. Da li takvo nametanje može biti održivo?

- Vladajuća politička garnitura može održavati takvo stanje dok god ima moć da to čini. Ali ono što se može raditi bez obzira na to je raskrinkavati neistine kojima opravdavaju svoje postupke. Na primjer, oni neosnovano kažu da je različit jezik neophodan jer inače ne postoji nacija. Takvom tvrdnjom zatvaraju usta svakome jer tko god kritički kaže nešto o tome, ispada neprijatelj crnogorske države i nacije. Međutim, njihovu tvrdnju se može lako demaskirati. Naime, crnogorska nacija očito postoji. Kao što postoji i niz drugih nacija koje imaju zajednički jezik s nekim drugim nacijama, npr. austrijska nacija, američka nacija i većina drugih nacija u svijetu. Osim toga, crnogorska nacija ima svoje prepoznatljive jezične razlike, npr. „nijesam“, „sjutra“, kao i Austrijanci i Amerikanci. Ovo što se sad radi s jezikom je nasilje i štetno je za vlastitu naciju jer pravi jezični raskol između roditelja i djece. Vlada koja to forsira protivi se jezičnoj praksi velike većine vlastitih birača.

Sagledavajući činjenicu da se u lingvistici autohtonim jezikom smatra onaj koji nema srodnika, a znajući da se u Crnoj Gori često pozivaju na autohtonost crnogorskog jezika i njegovo različito porijeklo od bosanskog, srpskog i hrvatskog, koliko je neozbiljno dozvoliti da neko ko zastupa takve stavove odlučuje o njegovoj sudbini?

- Takav netko mora biti potpuna lingvistička neznalica jer očito ne zna da su srodni ne samo svi slavenski jezici, nego i svi indoevropski jezici. Svi imaju isto porijeklo.

Koliko će čitalačke publike gubiti naši pisci ako nastavimo da izmišljamo razlike i težimo posebnosti i izolaciji jezika?

- Imali biste ogromne gubitke. Praktično, uništavanje vlastite književne produkcije koja ostaje bez 97% potencijalnih čitalaca. Svi kvalitetni pisci žele što više publike, a ovako bi bili unaprijed hendikepirani jer publiku iz Hrvatske, BiH i Srbije bi prekomjeren broj razlika navodio da izbjegavaju čitanje. A izbjegavala bi čitanje i ona publika u Crnoj Gori koja svakodnevno drugačije govori od propisanog jezika.

U kojoj mjeri su povezani nacionalizam i mizoginost? U Pravopisu crnogorskog jezika nailazimo na primjere: Žena oskudnih čari može biti ministar spoljnih poslova, može biti vladarka, čak i slavna glumica, ali sekretarica - ne! (str. 98) Ja te tvoje ideje - ljutnu se Avram - prosto zamišljam kao harem starih žena koje odavno ne mogu poslužiti ničemu. (str. 99) Mogu li ovakvi primjeri služiti za adekvatnu

prezentaciju djeci? Ne stvaramo li tako društvo koje ženu i muškarca ne tretira ravnopravno?

- Osobe koje su sastavljale takav pravopis kao da su došle iz 19. stoljeća. I inače je svojstvo ljudi sklonih nacionalnim mitovima da se intelektualno kreću na stupnju predmodernog doba. Problem je što im država omogućava da svoje zaostale svjetonazore mogu nesmetano usađivati u buduće generacije. Ovi primjeri su pokazatelj na kakvoj razini je onaj dio akademske zajednice koji proglašava veliku većinu Crnogoraca nepismenima.

Često se govori o uništavanju obrazovnog sistema. Može li se govoriti o sistematskom uništavanju sistema?

- To je tako kada vlada nacionalizam. Poznato je da nacionalizam pred školski sistem postavlja druge prioritete, umjesto da se mladi istinski obrazuju. Britanski profesor i povjesničar Elie Kedourie, koji je napisao knjigu o nacionalizmu, istakao je u njoj da „prema nacionalističkoj teoriji školski sistem mora imati glavno mjesto u radu države. Svrha obrazovanja nije prenositi znanja, ustaljene spoznaje i metode izumljene u društvu zbog bavljenja općim interesima; svrha obrazovanja je sasvim politička - potčiniti volju mladih ljudi volji nacije. Škole su sredstvo državne politike poput vojske, policije i državnih financija. Svrha takvog školovanja je okupirati mozgove ljubavlju prema državi, i stoga je ono što se uči i kako se uči, što se potiskuje i što se mijenja stvar državne politike“.

Među reakcijama na Vašu knjigu negativne su došle od hrvatskih i srpskih nacionalista. Koliko sličnog imaju hrvatski i crnogorski nacionalizmi u jeziku? Kako se boriti protiv njih?

- Imaju mnogo sličnosti, što ne čudi jer nacionalizmi se služe istim metodama. Osim toga, hrvatski nacionalizam, koji se ranije rasplamsao, služi kao uzor crnogorskome. A hrvatski nacionalizam sa svoje strane podupire crnogorski, među ostalim i tako što hrvatski lingvisti daju doktorske titule crnogorskim nacionalistima. Hrvatska strana je aktivno uključena i u izradu crnogorskih normativnih priručnika. Kad pitate kako se boriti protiv jezičnih nacionalista, najbolje je tako da ih se raskrinkava koliko su nestručni, neobrazovani i nemaju dodira sa svjetskom lingvistikom. Pokazati da su obične sluge nacionalističke politike, da su spremni žrtvovati djecu vlastitih sunarodnjaka za ostvarivanje svojih ideja. Žrtve su i svi oni mladi ljudi koji se izvrsno jezično izražavaju i rado bi studirali materinski jezik, ali onda na studiju dođu u ruke našim profesorima kojima je važnije pokazivanje nacionalizma izborom forsiranih riječi, nego vještina izražavanja studenata. Pa nadarene studente neosnovano uvjeravaju da ne znaju svoj jezik, koče ih u studiranju i navode da napuste studij. Samo ponegdje se još uvijek može naći i drugačijih profesora, koji ne daju prioritet nacionalizmu, a takvi su onda trn u oku svojim kolegama.

U crnogorskoj javnosti aktuelan je „slučaj“ prof. dr Tatjane Bečanović. Može li se posmatrati kao još jedan obračun nacionalista sa nekim ko kritički sagledava stvarnost?

- Nisam dovoljno upućena u konkretan slučaj, ali mislim da prepoznajem isti mehanizam koji sam zapazila na vlastitom iskustvu. Naime, nacionalizmi koji su naizgled u konfliktu jedan s drugim ustvari trebaju nacionalizam druge strane da bi mobilizirali svoje redove. Nacionalizam živi od drugog nacionalizma. Pa kad netko kritizira svaki nacionalizam, onda postaje neprijatelj zaraćenih strana, koje spremno surađuju na uništavanju hereze.

Simbioza političara i lingvista

Ko na Balkanu odlučuje o jezičkoj situaciji? Političari ili lingvisti? I na koji način?

- Budući da na pozicijama moći dominiraju nacionalistički političari, određen broj lingvista je uvidio da može povećati vlastiti značaj odbacujući lingvistiku u korist poželjne politike. Najupadljiviji primjer toga u Crnoj Gori je Adnan Čirgić. Pritom se ne deklariraju da su odbacili lingvistiku, naprotiv. Takve „stručnjake“ politika svesrdno nagrađuje, a one koji su nepotkupljivi kažnjava. Dakle, radi se o simbiozi mnogih lingvista i političara. Jasno, ljudska psiha je kompleksna, sigurno se među njima može naći i onih koji su u vezi jezika prvo obmanuli sebe pa sada obmanjuju druge, a to su učinili kako bi sebi olakšali život. Kod toga im je pomogla njihova lingvistička neobrazovanost, premda su po profesiji lingvisti.